

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA UCHRAYDIGAN SIGMATIZMNI BARTARAF ETISHDA O‘YINLARDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYASI

Baxritdinova Gulandom Erkin qizi

Maxsus pedagogika, Defektologiya (Logopediya) mutaxassisligi

ANNOTATSIYA

Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan sigmatizm turlari, ularni erta aniqlash, oldini olish va korreksiyalash haqida fikr mulohazalar bilan tanishishimiz mumkin.

Kalit so‘zlar: korreksiya, sigmatizm, rotatizm, kappatizm, xitizm, kompensatsiya, ichki nutq, korreksiya- “tuzatish”.

Mamlakatimizda mustaqillik yillarida amalga oshirilgan keng ko‘lamli islohotlar milliy davlatchilik va suverenitetni mustahkamlash, xavfsizlik va huquq-tartibotni, jamiyatda qonun ustuvorligini, inson huquq va erkinliklarini, millatlararo totuvlik va diniy bag‘rikenglik muhitini ta’minlash uchun muhim poydevor bo‘ldi, xalqimizning munosib hayot kechirishi, jahon talablari darajasida ta’lim olishi va kasb egallashi, fuqarolarimizning bunyodkorlik salohiyatini ro‘yobga chiqarish uchun zarur shart-sharoitlar yaratdi.

O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasining ustuvor yo‘nalishlari. 30 sentyabrdagi “Maktabgacha ta’lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5198-sonli Farmoni hamda “O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi - faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida” gi PQ-3305-sonli Qarori bayon etilgan va ushbu qarorlar asosida ishlar amalga oshirilmoqda.

Insonning eng muxim xususiyatlaridan biri uning so‘zlash qobiliyatidir. Ravon nutq orqali ifodalangan fikr tushunarli va yoqimlidir. Nutq insonning murakkab oliy psixik funksiyalaridan biridir. Nutq harakatlari murakkab a‘zolar tizimi orkali amalga oshiriladiki, bunda bosh miya faoliyati asosiy rol o‘ynaydi, nutq fakat inson uchun xos bo‘lgan alohida va yuqori darajadagi aloqa shaklidir, nutqiy aloqa jarayonida kishilar fikr almashadilar va bir – birlariga ta’sir etadilar. Nutqiy aloqa til orqali amalga oshiriladi, til – bu fonetik, leksik va grammatik vositalar tizimidir, odam nutqi tushunarli va ma’noli bo‘lishi uchun nutq a‘zolarining xarakatlari aniq va to‘g‘ri bo‘lishi kerak. Nutq talaffuzi mexanizmi harakatini tushunish uchun nutq apparatining tuzilishini yaxshi bilish zarur. Nutq buzilishlari uzoq yillar davomida o‘rganilib

kelayotgan sohadir. Nutq normasi deganda nutq faoliyati jarayonidagi til ishlatilishining umumiy qabul qilingan variantlari tushuniladi. Nutqning normal faoliyati holatida uning psixofiziologik mexanizmlari saqlangan bo'ladi. Nutq buzilishlari gapiruvchi shaxsning ma'lum til muhitida qabul qilingan, nutq faoliyati normal holda ishlayotgan psixofiziologik mexanizmlarning zaiflashuviga bog'liq holda til normalaridan chetlashuvi bilan belgilanadi. Kommunikativ nazariya nuqtai nazaridan qaraganda, nutq buzilishlari bu aloqa vositasining buzilishidir. Bunda individ bilan jamiyat orasidagi nutqiy muomalada ko'zga tashlanadigan o'zaro munosabatlarning buzilgani ma'lum bo'ladi. Ma'lumki, inson ijtimoiy shaxs sifatida muloqot qilish, biron bir faoliyat turi bilan shug'ullanish natijasida shakllanadi, bunda esa nutqning o'rni ayniqsa muhim.

Nutq faqat inson uchun xos bo'lgan alohida va yuqori darajadagi aloqa shaklidir. Nutqiy aloqa jarayonida kishilar fikr almashadilar va bir-birlariga ta'sir etadilar.

Shakllanishi xamda rivojlanishida nutqning to'liq rivojlanishi katta ahamiyatga ega. Nutq tafakkur quroli va muloqot vositasi hisoblanadi. Millat tafakkuri, ma'naviyati va madaniyatini ko'rsatib beruvchi jahon miqyosida tan olingan asosiy mezon bu tildir.

Nutqiy muomala qobiliyatini o'zlashtirish o'ziga xos insoniy ijtimoiy aloqalar uchun zamin xozirlaydi. U tufayli bolaning atrof muxit haqidagi tasavvurlar shakllanadi va oydinlashadi, uni aks ettirish shakllari takomillashadi. Ammo, nutq buzilishlarga ham ega bo'lish mumkin. Nutq buzilishlari nutqiy muomalaga, bilish jarayonlarini egallashga to'sqinlik qiladi. Bolalardagi nutqiy nuqsonlarini o'rganish, ularni bartaraf etish nazariyasi va amaliyoti nerv sistemasi, uning xususiyatlari, funksiyalari, bolaning psixik, jismoniy rivojlanish xususiyatlari haqidagi bilimlarga asoslanadi. Shu maqsadni amalga oshirish uchun biz tadqiqotimizning maqsadini va ustivor vazifalarini belgilab oldik.

Maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o'yinlardan foydalanish texnologiyani o'rganish

- Mavzuga oid maxsus pedagogik, psixologik, metodik adabiyotlarni o'rganish tahlil qilish;

- Maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o'yinlardan foydalanish texnologiyalarni qo'llash va tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish;

- Maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o'yinlardan foydalanish texnologiyaga oid metodik tavsiyalar ishlab chiqish;

Nutq nuqsoniga ega bo'lgan maktabgacha ta'lim muassasalar va ta'lim jarayoni.

Maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o'yinlardan foydalanish texnologiyaga qaratilgan pedagogik jarayon.

- Maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda

o‘yinlardan foydalanish texnologiyalar ishlab chiqildi;

- Maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o‘yinlardan foydalanish texnologiyalarning eng qulay va oson yo‘llari yaratildi;

- Maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o‘yinlardan foydalanish mavzusiga oid ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqildi.

Maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o‘yinlardan foydalanish texnologiyalarda *har tomonlama o‘rganilsa;*

Maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o‘yinlardan foydalanish texnologiyaning *o‘ziga xos xususiyatlari xisobga olinsa;*

Maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o‘yinlardan foydalanish texnologiyalarning *samarali yo‘llari, qulay shart-sharoitlari yaratilsa;*

Maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o‘yinlardan foydalanish texnologiyaning *samaradorligi oshadi.*

Tadqiqot muammosini o‘rganishda psixologik va pedagogik adabiyotlarni nazariy tahlil qilish .

Maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o‘yinlardan foydalanish texnologiya jarayonini kuzatish va tahlil qilish;

Maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o‘yinlardan foydalanish texnologiyalarni o‘rganish kerak bo‘ladi.

Maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o‘yinlardan foydalanish texnologiyalarni o‘rganish maqsadida tajriba sinov o‘tkazish;

Savol-javob, suhbat, o‘yinlar, kuzatish;

Xulosa

Yakka tartibdagi frontal mashg‘ulotlarda to‘g‘ri nutq va xulq-atvor ko‘nikmalarini tarbiyalash bo‘yicha qo‘shimcha mashg‘ulotlarda maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o‘yinlardan foydalanish texnologiyalarni (noto‘g‘ri talaffuz etishni tuzatish, ruhiy ko‘rinishdagi suhbatlar va hokazo) yo‘lga qo‘yish. maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o‘yinlardan foydalanish kattalarning keng ko‘lamli yordami orqali amalga oshiriladi. Bunda ular bolalarning bir nutq bosqichidan boshqasiga o‘tishini muntazam nazorat qilish. Nutq mashqlarini tanlab olishni ular tomonidan to‘g‘ri nutq talablarini, nutqini korrektsiyalashda maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o‘yinlardan foydalanish nazarda tutadi.

Maktabgacha yoshidagi bolalarda uchraydigan sigmatizmni bartaraf etishda o‘yinlardan foydalanish texnologiyalarning eng qulay va oson yo‘llari yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Muzaffarova X. (2020) Pedagogik texnologiyalar va ularni maxsus ta'lim muassasalariga tadbiq etish. Arxiv .JSPI, 1(/92)
2. Ayupova M. Yu. "Korreksion ishlar metodikasi" ma'ruza matni T. 2001
3. Ayupova M. Yu. "Logopediya" O'zbekiston faylasuflar milliy jamiyati nashriyoti, T. 2007.